

Konferencja prasowa
Rady Konsultacyjnej przy Ogólnopolskim Strajku Kobiet

Wtorek 29 czerwca 2021 r. godz. 12.00
Siedziba OSK, ul. Wiejska 16/40 w Warszawie

PODSUMOWANIE PRAC ZESPOŁU DS. KULTURY RADY KONSULTACYJNEJ PRZY OSK

My, ludzie kultury, tkwimy w kryzysie od lat. Osobne przypadki świetnych inicjatyw oraz dobrze zarządzanych instytucji były dotychczas napędzane pracą z poczuciem misji. Pandemia nadwyrężyła nasze zasoby, uwypukliła dotychczasowe problemy i sprawiła, że nie da się już przymykać na nie oka.

Kultura, którą tworzy blisko 60 tys. osób, wytwarza aż 3,5% PKB. To więcej niż górnictwo czy rolnictwo. Sektor kultury zamykany jako pierwszy a otwierany jako ostatni, od lat tworzą osoby pracujące na niestabilnych, krótkoterminowych umowach, bez jakiegokolwiek bezpieczeństwa socjalnego. Jesteśmy na granicy wytrzymałości i potrzebujemy systemowych przemian, które będą chronić naszą twórczość i kreatywność przed politycznymi rozgrywkami i prawami rynku. Kultura jest spoiwem życia społecznego, wymaga wsparcia tak samo, jak pozostałe sektory publiczne, a jej wartość nie może być mierzona zyskiem.

Ludzie kultury potrzebują pilnie feministycznej (r)ewolucji troski: dbałości o różnorodność, mądrzej redystrybucji, godnych płac, opieki socjalnej, strategii antykryzysowych, narzędzi antydyskryminacyjnych. Zmiana w kulturze wymaga uwzględnienia zróżnicowanego środowiska, specyfiki zawodów twórczych i dbałości o przestrzeń wolności artystycznej.

Osoby prezentujące:

- Julia Claver (czyt. Klawer) Pater – związana z muzyką, tańcem i teatrem od 12 lat, absolwentka szkoły muzycznej II stopnia i przyszła studentka Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina. Reprezentuje kolejne pokolenie artystek, ludzi kultury i sztuki w Polsce.
- Izabela Duchnowska – posiada wieloletnie doświadczenie w zarządzaniu kulturą i w pracy samorządowej. Od ponad 30 lat organizuje i inicjuje wydarzenia kulturalne o zasięgu lokalnym, krajowym i międzynarodowym. Obecnie działa także w Radzie Kultury Wrocław.
- Agnieszka Małgowska – artaktywistka, reżyserka i trenerka teatralna. Połowa Damskiego Tandemu Twórczego, członkini Stowarzyszenia Sistrum. Przestrzeń Kultury Lesbijskiej*. W swojej twórczości i aktywnościach koncentruje się na tematach dotyczących kobiecej nieheteronormatywności, feminizmu oraz alterglobalizmu.
- Monika Rak – aktorka, performerka, artaktywistka, dramatopisarka, poetka. Połowa Damskiego Tandemu Twórczego, członkini Stowarzyszenia Sistrum. Przestrzeń Kultury Lesbijskiej*. W swojej twórczości koncentruje się na tematach dotyczących nieheteronormatywności, kobiecych wspólnot i rewolucji. Bada pogranicza kultury.

PIERWSZY POSTULAT: ZABEZPIECZENIE SOCJALNE ARTYSTY I ARTYSTKI – KOMENTARZ DO OBECNIE PROCEDOWANEJ USTAWY O STATUSIE ARTYSTY

Jesteśmy za powstaniem i wprowadzeniem planu ochrony artystek i artystów!

Artystki i artyści, twórcynie i twórcy, aby tworzyć MUSZĄ posiadać możliwość zaspokojenia swoich podstawowych potrzeb. Artystka, artysta nie tylko pracuje dla sztuki, ale również: je, choruje, ma rodzinę lub jest samotna_y, potrzebuje odpoczynku, wakacji oraz zabezpieczenia emerytalnego. W życiu freelancerki i freelancera zazwyczaj nie ma weekendów, wakacji, zwolnienia chorobowego, a zajście w ciążę zazwyczaj wiąże się z zamknięciem działalności.

Od 1989 roku żaden z polskich rządów nie zajął się uregulowaniem stosunku prawnego artystki/artysty, twórczyni/twórcy. Brakuje podstawowej opieki społecznej: ubezpieczenia zdrowotnego i emerytalnego dla osób niebędących na etatach.

Większość artystek i artystów pracuje na umowach o dzieło. Pomoc związana z kryzysem wywołanym pandemią przewidziana dla firm i instytucji praktycznie je/ich ominęła. Sporadyczne stypendia i zapomogi z MKDNIS nie stanowiły odpowiedzi na potrzeby osób pozostających przez miesiące bez źródła dochodu.

Rozwiązanie: USTAWA O STATUSIE ARTYSTY

Obecny rząd proceduje propozycję ustawy o statusie artysty. W jej założeniach można znaleźć rozbudowaną strukturę Izby Artystów, która miałaby być ciałem decyzyjnym w stosunku do artystek/artystów i twórczyń/twórców. W ustawie czytamy o dyrektorach, o ich zastępcach, sposobie ich wyboru, budżecie Izby i jej zależności od MKDNIS. Tymczasem ustawa powinna chronić i zabezpieczać każdą artystkę i artystę, a nie interesy polityczne czy biznesowe! Oto nasz komentarz do ustawy:

A: WYSOKIE KOSZTY

Zakładana w projekcie ustawy koncepcja przyznawania statusu artystki/artysty wydaje się drogim rozwiązaniem: powołanie osobnej instytucji (Izba Artystów), która będzie opłacać etatowych pracowników, prezesów, członków rady, sekretarzy... dochodzą do tego koszty wynajęcia lokalu czy obsługi administracyjnej. Tymczasem system powinien być prosty, nie powinien generować niepotrzebnej biurokracji.

B: STATUS ARTYSTY

Artystkom i artystom potrzebne jest włączenie do systemu zabezpieczeń społecznych – czy do tego potrzebna jest aż osobna izba oceniająca dorobek twórczy? Czy nie wystarczy prosta weryfikacja polegająca, np. wykazanie się umowami z tytułu wykonywania czynności artystycznych czy dyplom szkoły artystycznej lub wykazanie się osiągnięciami artystycznymi? Naszym zdaniem – wystarczy. Oczywiście nie wyobrażamy sobie, że oceny będą dokonywać urzędnicy, można to zrobić bezpośrednio poprzez liczne związki twórcze. Kryteria powinny być dla wszystkich, w tym zarówno dla urzędników, jak i dla artystów, proste i transparentne.

Na świecie istnieją już rozwiązania tego problemu – proponujemy dyskusję nad wyborem najlepszego modelu, który mógłby się sprawdzić w Polsce.

W **Finlandii** status artystki i artysty określa przynależność do związku zawodowego lub bycie beneficjentką/beneficjentem publicznych grantów przeznaczonych dla twórców. Artystki i artyści działające poza instytucjami mają możliwość dobrowolnego ubezpieczenia się w systemie ubezpieczeń społecznych i emerytalnych dla przedsiębiorców rolnych. Czy takiego rozwiązania nie można zastosować u nas, łącząc ubezpieczenie artystyczne z **KRUSem** bez rozbudowywania biurokracji?

Kolejny przykład: **Francja**. Przynależność do jednego ze związków twórczych (artystek/artystów wizualnych oraz autorek/autorów) jest równoznaczna z uznaniem statusu artystki/artysty i z przystąpieniem do ubezpieczenia społecznego. Ten system również pomija decydującą rolę ministerstwa i polityczną koniunkturę.

Ostatni przykład: **Niemcy**. Tu zarówno artystki, artyści, dziennikarki i dziennikarze, jak i osoby uczące się zawodów artystycznych, a nie działające instytucjonalnie, objęte są ubezpieczeniem. Jest ono pokrywane w połowie przez przedsiębiorców nabywających i wprowadzających na rynek dzieła, w połowie z budżetu landów. Twórcynie i twórcy płacą zatem połowę ubezpieczenia z własnych środków.

C: NADZÓR MKDNIŚ

Warunkiem działalności artystycznej jest zachowanie niezależności od ideologicznego wpływu, politycznych interesów i religijnych nacisków. Izba Artystów będzie podlegać MKDNIŚ, co budzi obawy o jej bezstronność. Izba, podatna na wpływy polityczne, może pozbywać się twórczyni i twórców kontrowersyjnych.

Wolność wypowiedzi w sztuce, niezależność światopoglądowa nie może podlegać ocenie. Ubezpieczenie nie może być formą dyskryminacji, ale zabezpieczeniem twórczyń i twórców.

D: ŚRODKI NA DZIAŁANIE IZBY

Działanie Izby ma być finansowane głównie z przychodów z ustawy reprograficznej. Dlaczego tego rodzaju zabezpieczenie, tak jak w przypadku ZUS-u, nie jest po prostu zapisane w budżecie państwa?

A jeśli jest pomysł na finansowanie działań Izby z ustawy reprograficznej, dlaczego nie ma tam wpisanych smartfonów? Próbujemy robić krok do przodu i stworzyć system skierowany do artystów, a jednocześnie nie robimy podstawowego kroku, jakim jest dodanie do listy smartfonów? Możliwość bezpłatnego korzystania z dzieł artystek i artystów znacząco podnosi popyt i wartość urządzeń, dlatego też w większości krajów świata zaakceptowany został model przekazywania przez firmy IT części zysków na rzecz artystów. Uwzględnienie smartfonów jest absolutnie konieczne – są one obecnie najpowszechniejszym nośnikiem treści artystycznych.

DRUGI POSTULAT: ZESPÓŁ RZECZNICZY DS. KULTURY

W środowisku kultury doskonale znamy nierówności w zakresie form zatrudnienia, różnych miejsc w hierarchii, a także przemoc wynikającą z obyczaju lub tradycji... Każde ujawnienie przemocowych zachowań i praktyk potwierdza konieczność zmian. Do tego niezbędne są skuteczne narzędzia i sprawne organizacje, które zmianę tę zaczną wprowadzać systemowo i konsekwentnie. **Dlatego w pierwszej kolejności proponujemy powołanie Zespołu Rzeczniczego ds. kultury.**

Zadanie to chcemy powierzyć nie pojedynczej osobie, a zespołowi, który zgromadzi wokół sprawy osoby o zróżnicowanych kompetencjach. Zespół powinien być podmiotem niezależnym, apolitycznym, a więc osobnym od Ministerstwa Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu oraz innych jednostek rządowych. Podstawowym celem Zespołu Rzeczniczego będzie propagowanie równości, dostępności i różnorodności w kulturze.

Zadaniami Zespołu Rzeczniczego ds. Kultury byłyby:

- 1) wspieranie równościowego działania wszystkich podmiotów z sektora kultury,
- 2) wzmacnianie parytetowości nie tylko ze względu na płeć, lecz także pochodzenie, wyznanie, wiek, sprawność, orientację seksualną, poglądy i zaplecze finansowe
- 3) promowanie współpracy horyzontalnej opartej na równowadze wszystkich podmiotów współtworzących sektor kultury
- 4) zapewnianie widzialności dla różnorodnych doświadczeń artystycznych i różnych form ich przedstawiania,
- 5) ochrona oraz pomoc prawna i psychologiczna dla osób pracujących w kulturze,
- 6) tworzenie i propagowanie nowych standardów, procedur i wzorców.
- 7) monitorowanie wdrażania i przestrzegania polityk równościowych i antyprzemocowych,

Forma organizacyjna

Cele te są możliwe do osiągnięcia jedynie dzięki pracy zespołowej. Natomiast samą formę organizacji Zespołu traktujemy jako krok w stronę niehierarchicznego, niepatriarchalnego sposobu zarządzania skomplikowaną materią kultury.

Zespół powinien działać w trzech obszarach:

- 1) merytorycznym: który tworzyć będą rotacyjnie zmieniające się przedstawicielki_e różnych dziedzin kultury, zawodów i jednostek kultury; ich zadaniem będzie diagnozowanie problemów i rekomendowanie zmian;
- 2) koordynującym, którego zadaniem będzie gromadzenie wiedzy oraz dbanie o proces budowania Zespołu;
- 3) pomocowym: zapewniającym pomoc prawną, wsparcie psychologiczne, edukację itp.

W krótkoterminowej perspektywie jako Zespół ds. Kultury proponujemy następujące działania:

- 1) Stworzenie standardów procedur antymobbingowych, obejmujących także działania prewencyjne takie, jak szkolenia czy mediacje,
- 2) Opracowanie wytycznych w zakresie przygotowywania i wdrażania skutecznych mechanizmów zapobiegających przemocy,
- 3) Gromadzenie i udostępnianie dokumentów (kodeksów, regulacji, rekomendacji) opracowywanych przez inne organizacje.

W długoterminowej perspektywie proponujemy następujące zmiany na poziomie ustaw:

- 1) Powołanie Zespołu Rzeczniczego ds. kultury,
- 2) Wprowadzenie procedur antymobbingowych do ustawy o organizowaniu działalności kulturalnej,
- 3) Rozszerzenie pojęcia mobbingu w Kodeksie Pracy o osoby zatrudnione na podstawie każdego typu umowy (obecnie jedynie osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę są pracownikami, wobec czego obejmują ich zapisy kodeksu pracy).

Powołanie Zespołu Rzeczniczego ds. kultury to propozycja kompleksowego rozwiązania zapewniającego bezpieczne warunki w sektorze kultury. Wiemy, że sednem zmiany, która powinna się dokonać w polskiej kulturze, jest zmiana mentalności. Jednak nie dokona się ona bez systemowych rozwiązań i procedur, bez narzędzi i bez przewartościowania pojęć.

Kontakt dla mediów:

ustawa o statusie artysty / artystki:

Izabela Duchnowska – posiada wieloletnie doświadczenie w zarządzaniu kulturą i w pracy samorządowej. Od ponad 30 lat organizuje i inicjuje wydarzenia kulturalne o zasięgu lokalnym, krajowym i międzynarodowym. Obecnie działa także w Radzie Kultury Wrocław.

mail: izabela.duchnowska@gmail.com tel. 601 552 334

zespół rzeczniczy ds. kultury:

Małgorzata Mostek – koordynatorka projektów teatralnych, kulturoznawczyni. Pracowała dla Instytutu Adama Mickiewicza (jako producentka), Teatru W. Bogusławskiego w Kaliszu (jako kierownik operacyjny), Teatru Polskiego w Bielsku-Białej (jako zastępca dyrektora) Współpracowała m.in. z Centrum Kultury Filmowej, Teatrem Syrena, Zachętą, Muzeum Literatury, obecnie związana jest z Teatrem Ateneum oraz Teatrem Powszechnym.

mail: malgorzata.mostek@gmail.com, tel: 608 716 174